

PWYLLGOR CRAFFU CYMUNEDAU, 13 GORFFENNAF 2023

Presenoldeb:

Y CYNGHORWYR:

Stephen Churchman, Glyn Daniels, Elwyn Edwards, Delyth Lloyd Griffiths, Annwen Hughes, Elin Hywel, Gwilym Jones, Edgar Owen, Llio Elenid Owen, Arwyn Herald Roberts, Beca Roberts, Peter Thomas, Rhys Tudur a Gruffydd Williams.

Swyddogion yn bresennol:

Geraint Owen (Cyfarwyddwr Corfforaethol), Bethan Adams (Ymgynghorydd Craffu), Rhodri Jones (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth) ac Ellie Evans (Cynorthwywr Gweinyddol Gwasanaeth Democratiaeth)

Yn bresennol ar gyfer eitem 7:

Y Cynghorydd Nia Jeffreys (Dirprwy Arweinydd Y Cyngor) a Sandra Lynne Thomas (Rheolwr Rhaglen Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn).

Yn bresennol ar gyfer eitem 8:

Y Cynghorydd Dafydd Meurig (Aelod Cabinet Amgylchedd), Dafydd Wyn Williams (Pennaeth Adran Amgylchedd) a Rhian Wyn Williams (Rheolwr Cludiant Integredig a Diogelwch Ffyrdd).

1. ETHOL CADEIRYDD

Ethol y Cynghorydd Elin Hywel yn Gadeirydd Pwyllgor Craffu Cymunedau ar gyfer 2023/2024.

2. ETHOL IS-GADEIRYDD

Ethol y Cynghorydd Annwen Hughes yn Is-gadeirydd Pwyllgor Craffu Cymunedau ar gyfer 2023/2024.

3. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriad gan y Cynghorwyr Kim Jones, Linda Morgan a Rob Triggs.

4. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiad o fuddiant personol.

5. MATERION BRYD

Dim i'w nodi.

6. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 09 Mawrth 2023, fel rhai cywir.

7. ADRODDIAD BLYNYDDOL Y BWRDD GWASANAETHAU CYHOEDDUS GWYNEDD AC YNYS MÔN 2022-23

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Ddirprwy Arweinydd Y Cyngor a Rheolwr Rhaglen Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn. Tynnwyd sylw yn fras at y prif bwyntiau canlynol:

Eglurwyd bod yr adroddiad hwn yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor oherwydd bod gan Bwyllgorau Craffu Gwynedd ac Ynys Môn ddyletswydd i fonitro cynnydd ymdrechion y Bwrdd wrth weithredu'r cynllun llesiant, yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Esboniwyd mai 2022-2023 oedd flwyddyn olaf y cynllun llesiant a fabwysiadwyd yn 2018. Nodwyd bod y Bwrdd wedi cynnal ymgynghoriadau trylwyr gan ymgysylltu gyda grwpiau o rhanddeiliaid er mwyn datblygu Cynllun Llesiant ar gyfer 2023-2028. Nodwyd byddai'r cynllun hwn yn cael ei lansio yn yr Eisteddfod a gynhelir ym Moduan yn Awst 2023.

Nodwyd bod y cynllun llesiant newydd yn adlewyrchu gwersi a ddysgwyd gan y Bwrdd wrth weithredu'r Cynllun Llesiant diweddaraf er mwyn ymgorffori gweithdrefnau newydd i fod yn fwy llwyddiannus.

Atgoffwyd bod aelodau'r Bwrdd yn arbenigwyr yn eu meysydd unigol ac yn cydweithio gyda'r rhanddeiliaid er mwyn sicrhau eu bod yn gallu ychwanegu gwerthi amcanion y Bwrdd oddi fewn y Cynllun Llesiant. Rhannwyd rhai enghreifftiau ble roedd y trefniant hwn wedi bod yn llwyddiannus megis Siarter Teithio Llesol, tywys Aelodau Llywodraeth Cymru o amgylch ardaloedd Gwynedd a Môn er mwyn pwysleisio pwysigrwydd mentrau cymdeithasol o fewn cymunedau a chydlynu newidiadau i faes iechyd a gofal

Rhoddyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau. Yn ystod y drafodaeth, codwyd y materion canlynol:

Mewn ymateb i sylwad ar sicrhau fod trigolion yn ymwybodol o beth yw ystyr sero net carbon a sut i'w gyrraedd, cadarnhaodd Rheolwr Rhaglen Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn, bod gweithdai yn cael eu cynnal ar hyn o bryd er mwyn canfod y ffordd orau o gyflwyno'r Amcan hwn.

Mewn ymateb i gwestiwn gan aelod am yr Iaith Gymraeg, sicrhaodd Rheolwr Rhaglen Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn bod yr Iaith Gymraeg yn flaenoriaeth barhaol i'r Bwrdd ac ni fyddai'n cael ei newid pob 5 mlynedd fel Amcanion Llesiant y Bwrdd a nodwyd bod Is-grŵp wedi ei ffurfio'n barhaol er mwyn trafod materion ieithyddol. Ymhelaethwyd bod Comisiynydd y Gymraeg yn cyfarfod gyda Chadeirydd y Bwrdd yn chwarterol ac yn hapus gyda'u gwaith. Pwysleisiwyd bod geiriad y cynllun gorffenedig wedi cael ei ddiwygio er mwyn amlygu pwysigrwydd yr iaith i'r Bwrdd.

Nododd yr aelod ei fod yn cydnabod y gwaith a gyflawnwyd gan y Bwrdd o ran yr Iaith Gymraeg ond ei fod o'r farn bod peidio cynnwys Amcan Llesiant penodol yn y Cynllun Llesiant newydd yn gam gwag. Ymhelaethodd pe byddid wedi cynnwys Amcan Llesiant penodol mi fyddai wedi gwneud datganiad cryf bod yr iaith yn ganolog i waith y Bwrdd ac yn uwch na phopeth.

Nodwyd nad oedd cofnodion cyfarfodydd diweddaraf y Bwrdd wedi cael eu uwchlwytho ar eu gwefan ac felly cynigiwyd i ohirio'r drafodaeth nes i'r wybodaeth gael eu rhannu'n gyhoeddus er mwyn sicrhau bod y mater yn cael ei graffu'n llawn gyda holl wybodaeth berthnasol wrth law. Eiliwyd y cynnig.

- Mewn ymateb i'r cynnig hwn, eglurodd Rheolwr Rhaglen Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn mai problem weinyddol oedd y rheswm am hyn a bod gwaith yn cael ei wneud er mwyn sicrhau bod problemau'r wefan yn cael eu datrys. Ymhelaethodd bod gwefan rhanbarthol yn cael ei ddatblygu.

- Nododd y Cyfarwyddwr Corfforaethol nad oedd cofnodion cyfarfodydd y Bwrdd yn cael eu cynnwys fel rhan o'r adroddiad blynyddol yn arferol. Cydnabuwyd fodd bynnag y dylai'r cofnodion hynny fod ar gael ar y wefan i unrhyw un eu harchwilio pe dymunant wneud hynny

Pleidleisiwyd ar y cynnig i ohirio'r drafodaeth. Disgynnodd y cynnig ac fe barhawyd gyda'r drafodaeth.

Mewn ymateb i ymholiad ar benderfyniad y Bwrdd i symud ffocws o newid hinsawdd i sero net carbon, cadarnhaodd Rheolwr Rhaglen Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn nad oedd y newid hwn mewn terminoleg wedi effeithio ar waith pwysig y Bwrdd i helpu gydag atal llifogydd. Eglurwyd hefyd bod y newid hwn wedi cael ei wneud er mwyn caniatáu i fwy o bartneriaid cael mewnbwn ar y gwaith. Nodwyd bod y Bwrdd yn cydweithio gyda'r Bwrdd Newid Hinsawdd a Natur ar y materion hyn.

Diolchwyd am yr adroddiad.

PENDERFYNWYD:

1. Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau a gyflwynwyd yn ystod y drafodaeth.

2. Bod Rheolwr Rhaglen Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn yn cylchredeg cofnodion cyfarfodydd diweddaraf y Bwrdd i Aelodau'r Pwyllgor mor fuan â phosib.

8. DIWEDDARIAD – DATBLYGIADAU YN Y MAES CLUDIANT CYHOEDDUS

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Aelod Cabinet Amgylchedd, Pennaeth Adran Amgylchedd a Rheolwr Cludiant Integredig a Diogelwch Ffyrdd. Tynnwyd sylw yn fras at y prif bwyntiau canlynol:

Eglurwyd bod y maes cludiant cyhoeddus yn profi cyfnod heriol yn dilyn Covid-19. Nodwyd bod pobl wedi symud oddi wrth ddefnyddio cludiant cyhoeddus yng nghyfnod y Pandemig ac nad oedd y ffigurau wedi cynyddu i'r lefel a welwyd cyn Covid-19. Eglurwyd bod pecyn ariannol wedi ei ddarparu gan y Llywodraeth er mwyn cynorthwyo costau cynnal cludiant cyhoeddus dros y cyfnod hwnnw ond bod y cynllun brys wedi dod i ben. Nodwyd y derbyniwyd cadarnhad y byddai'r Llywodraeth trwy'r Gronfa Bontio ar gyfer bysiau yn darparu cymorth ariannol tan Ebrill 2024.

Adroddwyd bod newid yn nhechnoleg yn golygu bod y Cyngor yn ceisio defnyddio bysiau trydan. Nodwyd bod bysiau trydan cyntaf Gwynedd yn mynd i gael eu gwefru ym Mhorthmadog. Esboniwyd bod hyn yn newid mawr i gwmnïau bysiau a bod risgiau sylweddol ynghlwm a'r newidiadau hyn.

Cydnabuwyd bod ceir personol yn mynd i fod yn angenrheidiol mewn rhai ardaloedd gwledig er gobeithiwyd i'r ddibyniaeth hwn ar geir personol gael ei leihau yn y dyfodol. Er hyn, adroddwyd bod cynnydd o dros 30% yn nefnydd y SHERPA o gwmpas ardal Yr Wyddfaf dros y flwyddyn ddiwethaf.

Atgoffwyd bod nifer o sefydliadau yn gyfrifol am y maes cludiant cyhoeddus ar y cyd gyda'r Cyngor megis Comisiwn Trafnidiaeth Gogledd Cymru a Chyd-Bwyllgor Corfforedig Rhanbarth y Gogledd.

Rhoddyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau. Yn ystod y drafodaeth, codwyd y materion canlynol:

Mewn ymateb i ymholiad ar bwyntiau gwefru bysiau trydan ym Mhorthmadog, cadarnhaodd Pennaeth Adran Amgylchedd y gobeithir i'r pwyntiau gwefru gael eu cysylltu'n drydanol erbyn mis Awst, gyda'r gwasanaethau ar gael i'r cyhoedd erbyn mis Medi yn ddibynnol ar dendr. Er hyn, nodwyd bod ymddygiad gwrthgymdeithasol ar fysiau yn dilyn 6yh yn peri pryder i gwmnïau a chynhelir trafodaethau gyda'r heddlu i ddatrys y broblem. Eglurwyd y parheir i ddarbwylo gweithredwyr i barhau gyda gwasanaethau ond ei fod yn her oherwydd prisiau rhedeg gwasanaethau.

Nododd aelod ei fod yn croesawu'r cydweithio gyda Thrafnidiaeth i Gymru gan nodi pwysigrwydd bod y gwasanaethau lleol yn cysylltu gyda'r gwasanaethau strategol. Cyfeiriodd at wasanaeth yn ei ward nad oedd yn mynd trwy Dolan, er y credai y dylai oherwydd y nifer o deithwyr posib a fyddai'n cynyddu niferoedd defnyddwyr y gwasanaeth.

Mewn ymateb i ymholiad ar gyllideb, cadarnhaodd Pennaeth Adran Amgylchedd bod y Cyngor yn ffodus i dderbyn cefnogaeth gan Trafnidiaeth i Gymru yn flynyddol. Er hyn, pwysleisiwyd nad oes corff arall fyddai'n gallu helpu'r Cyngor i ariannu'r gwasanaethau hyn petai'r gefnogaeth yn dod i ben. Eglurwyd byddai angen chwilio am arian refeniw i ariannu'r gost petai'r sefyllfa hyn yn codi.

Eglurwyd bod y bysiau trydan wedi eu prynu gan Lywodraeth Cymru a bod eu perchnogaeth yn symud i Gyngor Gwynedd. Esboniwyd bod y broses o gael trwyddedau a hawliau ar gyfer meddu â thrwydded bysiau yn un anodd, cymhleth a chostus iawn ac ni fyddai hyn o fudd i'r Cyngor weithredu arno ar hyn o bryd. Cadarnhawyd bod y bysiau wedi cael eu gwarantu ac felly ddim yn debygol o fod yn gostau ychwanegol i'r Cyngor a bod gwaith monitro parhaus mewn lle er mwyn sicrhau bod y bysiau yn cael eu cadw i'r safon orau posibl.

Mewn ymateb i ymholiad, cadarnhaodd Pennaeth Adran Amgylchedd mai prif her yr adran gyda'r maes hwn yw codi hyder trigolion Gwynedd i ddefnyddio'r gwasanaethau. Rhannwyd enghraifft ble roedd un o wasanaethau ardal Blaenau Ffestiniog wedi gorfod stopio gan orfodi trigolion i ddefnyddio ceir personol. Cydnabuwyd na fyddai'r ddibyniaeth ar geir personol yn stopio oni bai bod trigolion Gwynedd yn hyderus bod y gwasanaethau mewn lle yn mynd i barhau ac yn gyfleus iddynt.

Cyfeiriodd aelod at faterion a oedd wedi codi yn ei ward yn ddiweddar gan nodi bod angen sicrhau darpariaeth yn yr ardaloedd gwledig. Mewn ymateb, nododd Pennaeth Adran Amgylchedd bod darparu gwasanaethau yn ardaloedd gwledig yn fwy costus gyda nifer isel o ddefnyddwyr yn golygu cost uwch y pen.

Nododd aelod pwysigrwydd derbyn mewnbwn gan ddefnyddwyr a'r rhai nad oedd yn defnyddio'r gwasanaethau wrth adolygu/ail-strwythuro gwasanaethau.

Mewn ymateb i ymholiad am beidio defnyddio bysiau sy'n defnyddio tanwydd ffosil, eglurodd Pennaeth Adran Amgylchedd bod yr adran yn ymchwilio i fysiau hydrogen yn ogystal â thrydan.

Mewn ymateb i sylw gan aelod, nododd Rheolwr Cludiant Integredig a Diogelwch Ffyrdd bod gwasanaethau yn ardal Arfon wedi eu tendro ac y bwriedir tendro gwasanaethau yn ardal Meirionnydd yn y ddeufis nesaf.

Holodd aelod sut y gellid ehangu'r defnydd o fysiau trydan i ardaloedd gwledig heb fod y Cyngor yn ei sybsideiddio. Mewn ymateb, nododd Pennaeth Adran Amgylchedd bod disgwyliad y byddai'r dechnoleg yn gwella a'r pris prynu yn dod i lawr.

Mewn ymateb i gwestiwn gan aelod yng nghyswllt egluro'r sefyllfa yng nghefn gwlad i Lywodraeth Cymru fel eu bod gyda gwell dealltwriaeth, nododd Aelod Cabinet Amgylchedd

ei fod yn cyfleu'r heriau a'r sefyllfa mewn trafodaethau a'i fod wedi cynrychioli'r Cyngor mewn cynhadledd yn trafod trafnidiaeth yn Llundain yn ddiweddar.

Croesawyd y syniad o geisio cynnwys mwy o ardaloedd twristiaeth poblogaidd yng nghylchdeithiau'r gwasanaeth er mwyn rhoi cyfle i bawb ymweld â'r safleoedd.

Holodd aelod pryd fyddai'n amserol i'r Pwyllgor dderbyn diweddariad. Mewn ymateb, nododd Pennaeth Adran Amgylchedd y byddai'n amserol ar ôl mis Mawrth 2024. Ymhelaethodd y cynhelir trafodaethau am wasanaethau gydag aelodau penodol yn y cyfamser. Nododd aelod y byddai'n fuddiol derbyn gwybodaeth am y defnydd o'r bysiau trydan yn dilyn sefydlu'r gwasanaeth newydd fel rhan o'r diweddariad.

Diolchwyd am yr adroddiad.

PENDERFYNWYD

Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau a gyflwynwyd yn ystod y drafodaeth.

9. BLAENRAGLEN PWYLLGOR CRAFFU CYMUNEDAU 2023/24

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Ymgynghorydd Craffu gan nodi'r prif bwyntiau canlynol:

Nodwyd bod y blaenraglen ddrafft wedi ei lunio yng ngweithdy blynyddol y pwyllgor ar 10 Mai 2023. Ymhelaethodd y gofynnwyd i aelodau'r Pwyllgor ymateb i gwestiwn ar-lein o ran eu pum prif flaenoriaeth o'r rhestr o eitemau posib a ddarparwyd ymlaen llaw cyn y gweithdy. Tynnwyd sylw at y pum prif flaenoriaeth a ddaeth i'r amlwg o'r ymatebion i'r cwestiwn, sef:

- Datblygiadau yn y maes Cludiant Cyhoeddus
- Torri Gwair a Chynnal Tiroedd
- Gwasanaethau Casglu Gwastraff ac Ailgylchu
- Gwasanaeth Gwarchod y Cyhoedd
- Toiledau Cyhoeddus

Nodwyd bod yr Aelodau wedi ymgeisio i sicrhau nad oedd mwy na 3 eitem i'w drafod ym mhob cyfarfod o'r Pwyllgor er mwyn sicrhau bod pob eitem sy'n cael ei graffu yn derbyn sylw teilwng. Er hyn, nodwyd nad oedd hyn yn bosib ar bob achlysur.

Esboniwyd bod blaenraglen y pwyllgor yn ddogfen fyw, sy'n cael ei adolygu'n gyson ar hyd y flwyddyn er mwyn sicrhau fod y materion cywir yn cael sylw amserol.

Eglurwyd bod cais wedi ei dderbyn gan yr Adran Priffyrdd, Peirianeg a YGC (Ymgynghoriaeth Gwynedd) yn dilyn y gweithdy i symud eitem. Nodwyd bod y Llawlyfr Priffyrdd wedi ei ystyried a'i gymeradwyo gan Y Cabinet ar 11 Gorffennaf 2023 ac felly ni fuasai'n amserol i'w graffu yn y cyfarfod hwn. Roedd y Pennaeth a'r Aelod Cabinet wedi awgrymu byddai'n amserol i'w graffu yng nghyfarfod 22 Chwefror 2024 gan symud yr eitem Toiledau Cyhoeddus i gyfarfod 5 Hydref 2023. Golyga hyn byddai dau gyfarfod yn ystod y flwyddyn yn cynnwys 4 eitem i'w graffu.

Ystyriwyd dyddiad i gael diweddariad pellach ar ddatblygiadau yn y maes cludiant cyhoeddus. Eglurwyd byddai modd i Gadeirydd ac Is-Gadeirydd y Pwyllgor yn eu cyfarfodydd cyswllt gyda'r Pennaeth a'r Aelod Cabinet drafod yr adeg fwyaf addas i'r eitem ddychwelyd i'r pwyllgor.

PENDERFYNWYD

Mabwysiadwyd rhaglen waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24 gan nodi'r addasiadau isod:

- **Symud yr eitem Toiledau Cyhoeddus o gyfarfod 22.02.2024 i gyfarfod 05.10.2023**
- **Ychwanegu'r eitem Llawlyfr Cynnal Priffyrdd i gyfarfod 22.02.2024**
- **Rhaglennu diweddariad o Ddatblygiadau yn y maes Cludiant Cyhoeddus pan yn amserol.**

Dechreuodd y Cyfarfod am 10:30yb a gorffennodd am 13:05yp

CADEIRYDD